
УДК 332.025.12:005.2

МОЛНАР О. С.
ЯРЕМА Т. В.
АБАЗА І. О.

Система регуляторних механізмів регіонального економічного розвитку національної економіки

Предметом дослідження є система регуляторних механізмів регіонального економічного розвитку національної економіки.

Метою дослідження є виявлення критеріїв оцінки альтернативних варіантів реалізації регіональних економічних проектів.

Методи дослідження. У роботі використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.

Результати роботи. У статті визначені етапи формування стратегічного плану економічного розвитку регіонів. Окреслені основні етапи складання плану. Охарактеризовані складові аналізу економічного розвитку. Встановлені основні критерії, за якими можуть бути оцінені альтернативні варіанти реалізації регіональних економічних проектів.

Висновки. Сформована система регуляторних механізмів регіонального економічного розвитку, яка включає як державне, так і регіональне регулювання, спрямоване на дієве функціонування малого та середнього підприємництва, промисловий розвиток галузей економіки, активізацію інвестиційної діяльності, наповнення бюджетів всіх рівнів та стратегічне планування розвитку територій. Підприємництво як складова ринкової економіки суттєво впливає на структурну перебудову в економіці країни, здійснює вагомий внесок у збільшення загальних обсягів виробництва, сприяє

економному використанню всіх видів ресурсів, створює сприятливе середовище для розвитку конкуренції, забезпечує стимули до інноваційних процесів. Стратегічне планування є одним з механізмів державного регулювання на регіональному рівні. Використання стратегічного планування дозволить визначати напрями регіональної економічної політики з метою забезпечення стабільного, динамічного регіонального економічного розвитку. Процес планування спрямований на передбачення показників майбутнього розвитку регіонів з метою здійснення правильного вибору шляхів досягнення мети. Сформовані підходи до стратегічного планування дозволяють упорядкувати й ранжувати систему заходів, спрямованих на економічний розвиток регіонів та держави в цілому.

Ключові слова: ресурси, ринок, підприємництво, маркетинг, фінанси, ефективність, стратегічне планування, інформація, конкурентоспроможність, інновації.

MOLNAR O. S.
YAREMA T. V.
ABAZA I. O.

System of regulatory mechanisms of regional economic development of the national economy

The subject of the study is the system of regulatory mechanisms of regional economic development of the national economy.

The purpose of the study is to identify criteria for evaluating alternative options for the implementation of regional economic projects.

Research methods. The work uses the dialectical method of scientific knowledge, the method of analysis and synthesis, the comparative method, and the method of summarizing data.

Work results. The article defines the stages of forming a strategic plan for the economic development of regions. The main stages of making a plan are outlined. The components of economic development analysis are characterized. The main criteria are established, according to which alternative options for the implementation of regional economic projects can be evaluated.

Conclusions. A system of regulatory mechanisms of regional economic development has been formed, which includes both state and regional regulation aimed at effective functioning of small and medium-sized enterprises, industrial development of economic sectors, activation of investment activities, filling of budgets at all levels and strategic planning of territorial development. Entrepreneurship as a component of the market economy has a significant impact on the structural restructuring of the country's economy, makes a significant contribution to the increase in total production volumes, promotes the economical use of all types of resources, creates a favorable environment for the development of competition, and provides incentives for innovative processes. Strategic planning is one of the mechanisms of state regulation at the regional level. The use of strategic planning will allow determining the directions of regional economic policy in order to ensure stable, dynamic regional economic development. The planning process is aimed at predicting indicators of the future development of regions in order to make the right choice of ways to achieve the goal. Formed approaches to strategic planning make it possible to arrange and rank the system of measures aimed at the economic development of regions and the state as a whole.

Keywords: resources, market, entrepreneurship, marketing, finance, efficiency, strategic planning, information, competitiveness, innovation.

Постановка проблеми. Процеси трансформаційного поступу ринкових відносин в економіці України значною мірою визначаються економічним розвитком як держави в цілому, так і її регіонів зокрема. Тому набуває актуальності проблема розробки цілісного механізму та виявлення тих його складових, які забезпечують ефективний регіональний економічний розвиток.

При цьому, вибір основних елементів регуляторного механізму, що забезпечують економічний розвиток регіонів, вирішується як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Важливим аспектом є структурування ролі органів державної влади на загальнонаціональному та регіональному рівнях у забезпеченні регіонального економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Теоретико–методологічні аспекти проблем регіонального економічного розвитку висвітлені у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Питання регуляторної політики в сфері регіонального економічного розвитку досліджувалися українськими науковцями: А. Амоша, Є. Бойко, В. Геєць, В. Кравченко, О. Рудченко, А. Чухно, М. Чумаченко, а також зарубіжними вченими: Е. Блеклі, Р. Грін, П. Фок, Г. Хаммер, Дж. Хансен, Д. Юлл. Однак недостатньо приділяється уваги теоретичним та методологічним аспектам дослідження механізмів реалізації регуляторної політики забезпечення економічного розвитку регіонів, визначення ролі органів державного управління у цих процесах і тому вони потребують подальшого вивчення.

Мета статті – виявлення критеріїв оцінки альтернативних варіантів реалізації регіональних економічних проектів.

Виклад основного матеріалу. Традиційним інструментом, за допомогою якого визначають напрямки здійснення економічних перетворень у регіоні та планують заходи з реалізації певних конкретних завдань та програм, визначають прогнозні показники, які будуть досягнуті у підсумку, є програми соціально–економічного розвитку регіонів. Планування регіонального економічного розвитку є одним з механізмів державного регулювання економічними процесами на регіональному рівні. В умовах обмеженості ресурсів регіонів зростає роль стратегічного планування, яке створює можливості шляхом визначення пріоритетів забезпечити політику регіонального економічного зростання. Крім того, процес стратегічного планування є важливим елементом інституційної реформи в процесі формування ринкових відносин. Процедура формування стратегічного плану є сталою і не залежить від величини регіонів, відрізняються лише завдання за розміром та ступенем складності. Переважно більшість регіонів складають плани соціально–економічного розвитку, які в загальному є розрізненими. Водночас прогнозування розвитку регіональної економіки не повинно базуватися на дрібних, ізольованих один від одного проектах, які складені у відриві один від одного та від загальної мети забезпечення регіонального економічного розвитку. З цієї причини перед початком планування необхідно визначитись і з порядком та етапами формуван-

ня стратегічного плану економічного розвитку регіонів. Такими етапами стратегічного планування є: попереднє дослідження інтересів територіальних громад; оцінка наявних ресурсів, обмежень та можливостей з точки зору економічного розвитку регіонів; формування реальних цілей та завдань на основі попередніх досліджень. На першому етапі здійснюється практичний аналіз потреб та інтересів різноманітних груп, що складають територіальні громади. Тут необхідно враховувати інтереси представників різноманітних підприємств: представників малого та середнього бізнесу, представників корпоративного сектору, представників державних підприємств, представників неприбуткового сектору (науки, освіти, релігійних громад тощо). На другому етапі проводиться оцінка наявних ресурсів, обмежень та можливостей економічного розвитку. Інструментом для досягнення мети другого етапу є SWOT–аналіз (аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та небезпек). На третьому етапі проводиться формування реальних цілей економічного розвитку регіонів на основі проведених попередніх досліджень.

Стратегічне планування – це системний процес, спрямований на визначення проміжних та кінцевих показників, що характеризують економічний розвиток регіонів та яких можна досягнути в майбутньому, здійснюючи попередньо визначені заходи. Стратегічне планування включає декілька основних елементів. По–перше, воно допомагає виявити основні напрямки діяльності, які б забезпечили довготривалий економічний розвиток регіонів. По–друге, стратегічний план дозволяє оцінити, які необхідні ресурси для реалізації визначених напрямів діяльності. По–третє, у стратегічному плані відображені як проміжні, так і кінцеві результати впровадження запропонованих заходів, що дозволяє здійснювати контроль протягом реалізації запланованих дій, а також оцінити кінцеву вигоду для територіальних громад. Основними етапами складання плану є: визначення основної мети економічного розвитку регіонів, визначення стратегічних та оперативних цілей, аналіз стану розвитку територій та формування стратегій економічного розвитку регіонів. Визначення основної мети, на яку спрямовані дії щодо економічного розвитку регіонів, означає формування найвищих результатів, які будуть досягнуті через певний період шляхом найбільш раціонального використання ресурсів. Формуючи систему ці-

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

лей, необхідно враховувати те, що: стратегічні цілі повинні бути сформовані еластично, щоб за потреби була можливість їх змінити, оскільки стратегічний план складається на тривалий період часу; цілі повинні бути конкретними і за можливості сформованими так, щоб їх можна було виміряти; під час формування цілей важливо врахувати, чи є вони реальними, тобто такими, що можна досягнути. Важливе місце в стратегічному плануванні займає аналіз економічного стану, в тому числі SWOT–аналіз у регіональному економічному розвитку. Особливістю аналізу є те, що він повинен базуватись на основі статистичних даних про економічний стан регіонів, а не на суб'єктивних оцінках осіб чи групи осіб. Складові SWOT–аналізу: S (Strength) – оцінка сильних сторін у регіональному економічному розвитку, які формують економічні переваги регіонів та забезпечують економічне зростання; W (Weaknesses) – оцінка слабких сторін, які чинять перепони економічному розвитку регіонів; O (Opportunities) – оцінка економічних можливостей – це врахування факторів, які за певних умов можуть стати сильними сторонами регіонального розвитку; T (Threats) – оцінка небезпек – це врахування факторів, які в перспективі можуть стати слабкими сторонами в розвитку регіонів.

Сильні сторони в регіональному економічному розвитку включають ті фактори, які формують регіональні конкурентні переваги та надають регіонам привабливості при залученні інвесторів як внутрішніх, так і зовнішніх. Оцінка слабких сторін допомагає виявити фактори, які спричиняють перепони та гальмують процес регіонального економічного розвитку. Аналіз економічних можливостей – це аналіз перспектив, які здатні покращити економічний стан регіонів та забезпечити його економічне зростання. До останньої групи, визначеної як небезпеки економічного розвитку регіонів, відносяться фактори, які гальмують розвиток і потребують пошуку способів їх вирішення, а саме: втрата великої частини виробничих потужностей підприємств через довготривале їх невикористання; втрата кваліфікації робітників через тривале безробіття; вплив значної частини наукових кадрів за кордон; підвищення конкуренції з боку інших регіонів при залученні інвестицій. Наступним кроком створення плану економічного розвитку регіонів є формування реальних проектів, визначення прі-

оритетів розвитку та виділення короткотермінових та довготермінових цілей, які б забезпечили економічні зрушення на окремих територіях. Основними критеріями, за якими можуть бути оцінені альтернативні варіанти, є: відповідність проекту вибраним цілям і завданням; соціальний та економічний результат від впровадження проекту: створення нових робочих місць, збільшення потоку інвестиційних ресурсів, покращення умов для підприємницької діяльності, збільшення кількості підприємницьких структур, впровадження інновацій; можливість реалізації проекту у межах визначеного часу і виділених коштів; наявність технічних можливостей для реалізації проекту.

Висновки

Сформована система регуляторних механізмів регіонального економічного розвитку, яка включає як державне, так і регіональне регулювання, спрямоване на дієве функціонування малого та середнього підприємництва, промисловий розвиток галузей економіки, активізацію інвестиційної діяльності, наповнення бюджетів всіх рівнів та стратегічне планування розвитку територій. Підприємство як складова ринкової економіки суттєво впливає на структурну перебудову в економіці країни, здійснює вагомий внесок у збільшення загальних обсягів виробництва, сприяє економічному використанню всіх видів ресурсів, створює сприятливе середовище для розвитку конкуренції, забезпечує стимули до інноваційних процесів. Стратегічне планування є одним з механізмів державного регулювання на регіональному рівні. Використання стратегічного планування дозволить визначати напрями регіональної економічної політики з метою забезпечення стабільного, динамічного регіонального економічного розвитку. Процес планування спрямований на передбачення показників майбутнього розвитку регіонів з метою здійснення правильного вибору шляхів досягнення мети. Сформовані підходи до стратегічного планування дозволяють упорядкувати й ранжувати систему заходів, спрямованих на економічний розвиток регіонів та держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Важинський Ф. А., Ноджак Л. С., Колодійчук А. В. Оцінка ефективності управління системою збуту машинобудівних підприємств. Економіка промисловості. 2010. № 1. С. 119–122.

2. Гаврилко П.П., Колодійчук А.В., Каганець–Гаврилко Л.П., Гуштан Т.В., Крамченко Р.А. Конкурентні технології в міжнародній економіці: підручник. Львів: Вид–во ННБК «АТБ», 2023. 184 с.

3. Гаврилко П.П., Колодійчук А.В., Лазур С.П., Важинський Ф.А. Міжнародна економіка в таблицях, схемах, формулах, задачах і прикладах: навчальний посібник. Львів: Видавництво ННБК «АТБ», 2019. – 258 с.

4. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Важинський Ф. А., Індус К. П. Міжнародні фінанси і фінансовий менеджмент в задачах та прикладах: навчальний посібник. Львів: Вид–во ННБК «АТБ», 2020. 161 с.

5. Гаврилко П. П., Лалакулич М.Ю., Колодійчук А. В. Основні фактори виникнення кризових явищ на промислових підприємствах. Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.–техн. праць. 2012. Вип. 22.4. С. 158–164.

6. Колодійчук А. В. Інноваційний розвиток промисловості: завдання управління при врахуванні умов недосконалої конкуренції: монографія. Львів: Ліга–Прес, 2015. 324 с.

7. Колодійчук А. В. Інформація як фактор інноваційного розвитку економіки. Формування ринкових відносин в Україні. 2012. №5/1(132). С. 58–62.

8. Колодійчук А. В., Гуштан Т.В., Молнар О.С., Василюха Н.В., Чобаль Л.Ю. Міжнародні перевезення в міжнародній економіці: підручник. Львів: Вид–во ННБК «АТБ», 2021. 189 с.

9. Колодійчук А. В., Пісний В. М. Особливості функціонування машинобудівних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19 (13). С. 172–178.

10. Колодійчук А. В., Пісний В. М., Семчук Ж. В. Сутність інновацій, структура та основні етапи інноваційного процесу. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19 (9). С. 191–196.

11. Сопільник Л. І., Колодійчук А. В. Теоретичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємств. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19 (8). С. 183–187.

12. Сопільник Л. І., Колодійчук А. В. Управління конкурентоспроможністю машинобудівних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19 (10). С. 222–227.

References

1. Vazhynskyy, F. A., Nodzhak, L. S., & Kolodiychuk, A. V. (2010). Otsinka efektyvnosti upravlinnya systemoyu zbutu mashynobudivnykh pidpryyemstv [Assessment of the efficiency of management of the sales system of machine–building enterprises]. *Ekonomika promyslovosti – Economy of Industry*, 1, 119–122. [in Ukrainian].

2. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Kahanets–Havrylko, L. P., Hushtan, T. V., & Kramchenko R. A.. (2023). Konkurentni tekhnolohiyi v mizhnarodniy ekonomitsi [Competitive technologies in the international economy]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

3. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Lazur, S. P., & Vazhynskyy, F. A. (2019). Mizhnarodna ekonomika v tablytyakh, skhemakh, formulakh, zadachakh i prykladakh [International Economics in Tables, Schemes, Formulas, Problems and Examples]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

4. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Vazhynskyy, F. A., & Indus, K. P. (2020). Mizhnarodni finansy i finansovyy menedzhment v zadachakh ta prykladakh [International finance and financial management in problems and examples]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

5. Havrylko, P. P., Lalakulych, M. Yu., & Kolodiychuk, A. V. (2012). Osnovni factory vynyknennya kryzovykh yavlyshch na promyslovykh pidpryyemstvakh [The main factors of emergence of crisis phenomena in industrial enterprises]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]*: Vol. 22 (4) (pp. 158–164). [in Ukrainian].

6. Kolodiychuk, A. V. (2015). Innovatsiynny rozvytok promyslovosti: zavdannya upravlinnya pry vrakhuvanni umov nedoskonaloyi konkurentsiyi [Innovative development of industry: the tasks of management taking into account the conditions of imperfect competition]. Lviv: League Press. [in Ukrainian].

7. Kolodiychuk, A. V. (2012). Informatsiya yak faktor innovatsiynoho rozvytku ekonomiky [Information as a factor of innovation development of the economy]. In *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini [Formation of market relations in Ukraine]*: Vol. 5/1 (132) (pp. 58–62). [in Ukrainian].

8. Kolodiychuk, A. V., Hushtan, T. V., Molnar, O. S., Vasylykha, N. V., & Chobal, L. Yu. (2021). Mizhnarodni perevezennya v mizhnarodniy ekonomitsi [International transportation in the international economy]: Textbook. Lviv: ATB Publishing [in Ukrainian].

9. Kolodiychuk, A. V., & Pisnyy, V. M. (2009). Osoblyvosti funktsionuvannya mashynobudivnykh pidpryyemstv na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky Ukrayiny [Features of functioning of machine–building enterprises at the current stage of development of the economy of Ukraine]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]*: Vol. 19 (13) (pp. 172–178). [in Ukr.].

10. Kolodiychuk, A. V., Pisnyy, V. M., & Semchuk, Zh. V. (2009). Sutnist' innovatsiy, struktura ta osnovni etapy innovatsiynoho protsesu [The essence of innovation, the structure and the main stages of the innovation pro–

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

cess]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (9) (pp. 191–196). [in Ukrainian].

11. Sopilnyk, L. I., & Kolodiychuk, A. V. (2009). Teoretychni aspekty upravlinnya konkurentospromozhnisty pidpryyemstv [Theoretical aspects of enterprise competitiveness management]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (8) (pp. 183–187). [in Ukrainian].

12. Sopilnyk, L. I., & Kolodiychuk, A. V. (2009). Upravlinnya konkurentospromozhnisty mashynobudivnykh pidpryyemstv na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky Ukrainy [Management of competitiveness of machine-building enterprises at the present stage of development of Ukrainian economy]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (10) (pp. 222–227). [in Ukrainian].

Дані про авторів

Молнар Олександр Сергійович,

к. е. н., доцент, завідувач кафедри економічної теорії, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Ярема Томаш Васильович,

доктор філософії, доцент кафедри економічної теорії, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Абаза Ігор Олегович,

магістр, економічний факультет, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Data about the authors

Oleksandr Molnar,

Ph.D. of Economics, Associate Professor, Head of the Department of Economic Theory, Uzhhorod National University
e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Tomash Yarema,

Ph.D., Associate Professor of the Department of Economic Theory, Uzhhorod National University
e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Igor Abaza,

Master's degree, Faculty of Economics, Uzhhorod National University
e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua